

Botos Katalin: Keresztény közgazdaságtan?!

A könyv a Mária Rádióban tartott ismeretterjesztő célú előadásaimból válogat; kereskedelmi forgalomba nem kerül, igényelhető – esetleg némi támogatás fejében – a Kiadótól (Mária rádió)

Az emberek jó közgazdászok. Keresik, miből lehet megélni, s hol tudják legolcsóbban beszerezni, ami kell, szükségleteik kielégítéséhez. Jó mikro-közgazdászok... De arról, hogy a makro-világban, országosan, s a nemzetközi gazdaságban, milyen törvényszerűségek vannak, keveset tudnak. Pedig nagy hatással van mindez az életükre. Hivatásomnak azt tekinti, hogy egy kicsit megvilágítsam ezeket a körülményeket.

Érdeemes felidézni a gazdaságtörténetet! A XX. század elején még az országok többségében, nálunk mindenestre, az emberek mintegy **10%-a** élt bérből és fizetésből. (Bérből a magánfoglalkoztatottak, fizetésből az állami alkalmazottak.) Akkor még csak a kis egzisztenciák megszűnésének a szakaszában voltunk. Még az emberek nagy része (majd' **90%-a**) mezőgazdaságban, a kis földjén, vagy a műhelyében dolgozott; a nagyüzemekben, gyáripárban és a szolgáltatásokban viszonylag kevesen. *Egy század alatt éppen az ellenkező arányúra változott ez. Különös mértékben megnőtt a szolgáltatásokban dolgozók száma. A munkahelyek jelentős része – az oktatásban, egészségügyben, igazgatásban, kultúrában –, állami finanszírozás alapján létezik, főleg itt, Európában. Finanszírozásuk adókból történik, jövedelem- és forgalmi adókból. Tehát a bérek: állami bérek. Az elmúlt században általánossá vált a társadalombiztosítás, mely járulékfizetésen alapul. (Európában állami módon szervezve. Amerikában a Roosevelttel időben jött létre a Social Security System. Nálunk a 20-as évek legvégén alakult meg az állami nyugdíjbiztosító; a betegbiztosítás és anyasági segély Németországban és nálunk már korábban, 1891-ben létrejött.)*

A tőke és a munka összekapcsolódása, ami a termékek előállításához szükséges, az állam segítségét is igényelte: 1919-ben jött létre a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, (az **ILO**.) Addig az állami hatalom erőteljesen a tőke oldalán állt. (Amerikában a XIX. század végén és a XX. század elején például még tröszt-ellenes törvényeket is hoztak, a szakszervezeti tárgyalások visszaszorítására... Pedig teljesen nyilvánvaló volt, hogy az egyedi munkavállaló tárgyaló pozíciója nagymértékben kiszolgáltatott volt a munkaadóknak, a tőkészeknek. Ez csak olyan módon volt egy szintre hozható, ha az állam támogatta a sztrájkjogot.)

Érdekes módon, a Trianon utáni Magyarországon a politikai stabilizáció úgy volt megvalósítható, ha a közszoigálatban a szakszervezetek oldalán álló politikai erők lemondtak a sztrájkjogról... Tehát, az csak a magántulajdonos vállalkozókkal szemben állt fenn. Hiszen az állami alkalmazottak esetleges sztrájkja azonnal politikai, és nem érdekvédelmi, gazdasági jellegű lett volna. (Ahogy egyébként – kétségtelenül – ma is ez a helyzet... Csakhogy, a megváltozott helyzet, a globalizmus miatt, éppen fordítva fordulnak elő sztrájkok: legfőképpen az állami szférában: vasút, oktatás, egészségügy Van is többnyire politikai töltetük...)

Európában a fejlődés némiképp más irányt vett. Itt nagy tere nyílt az *ordo-liberalizmusnak*. Annak a rendszernek, amely a piacot fontosnak tartja, de erős állam szabályozó hatásával korlátozza a kartellek túlhatalmát. Megvalósítója lesz majd Ludvig Erhard, a német gazdasági csoda atyja, a máig erős német gazdasági rendszer megalapítója. Ebben a munkás érdekképviselet mindig erősebb volt, mint az angolszász modellben. Ekkor dolgozzák ki Adenauer nyugdíj-modelljét, mely Európa sok

országában követésre talál – nálunk is. Igaz, a szocialista országokban a társadalombiztosítás teljesen államosítva lett, de a rendszerváltás után hasonló felosztó-kirovó rendszer került többnyire alkalmazásra. Az egyre globalizálódó világban azonban ismét a magán-biztosítási modellek kerültek hazánkban is előtérbe...

Időközben – mint láttuk – alapvetően megváltozott a világban a foglalkoztatás. A **Rerum Novarum** enciklika (1891) azt tartotta a helyes és igazságos bérnek, amely **a munkást családjának eltartására is képessé teszi**. (A katolikus Egyház ez idő tájt kezdett jobban odafigyelni a társadalmi igazságtalanságokra.) Csakhogy jött az első világháború, és jócskán megtizedelte a férfilakosságot. **A nők is a munkaerő piacra kényszerültek**. Ami korábban deviancia volt, általános gyakorlat lesz. Persze, alacsonyabb bérekért dolgoztak a nők--- jól kihasználják a helyzetet a munkáltatók. A bérek azóta is őrzik ezt az eltérést. **A Quadragesimo Anno** enciklika 1931-ben már kiállt a munkások szervezkedési lehetősége mellett. Csakhogy, jön a második világháború. Ekkor ismét lökést kap a női foglalkoztatás, és az állami szabályozás is. Szerencsére, a fejlődésnek vagy 20 éven át következik egy jó, ún. Ford-i szakasza, amelyben a bérek és profitok egyaránt növekednek... Sajnos, Keleten ebben az időben a békeharcra készültek, s a diktatúrában nemigen van munkás-érdekérvényesítés. Béreink azóta is alacsonyabbak a nyugati béreknél...

Az 1980-as éveket követően azonban, a **tőke szabad áramlása** erősödésével, majd 1990-ben a kommunizmus összeomlásával, a nyugati világ dolgozói is nehezebb helyzetbe kerültek, a béralkut tekintve. Az USA-ban negyven éve nem emelkedett az átlagbér... Mindenütt fenyegetővé vált a **kiszervezések folyamata**, s a dolgozók örültek, ha megmaradt a munkahelyük. Kelet-közép Európában az átalakulási válság miatti munkanélküliség hatott drámaian. **Farkastörvényű kapitalizmus jött létre!** (Erre világított rá II., Szent János Pál pápa **Centesimus Annus** enciklikájában.) A globalizmusban megváltozott a pénzvilág és a reálgazdaság viszonya. **A szolgából úr lett**. Ez a gazdaság gyilkos gazdasággá vált, a kevesek gazdagodását szolgálja a pénzvilág és a jog segítségével...**a közjó számlájára**. A könyv sok nemzetközi ismeretet ad a témaköréről. Mindez fontos, hogy megérthessük, miért és hogyan alakul az életünk.

A globalizmus korában közgazdaságilag a termelés két tényezője, a **munka és a tőke** közül a fejlett országokban az egyik, az élőmunka, kifejezetten válságba került. A liberális posztmodern ideológia terjedésével, a jólét és a technikai haladás eredményeként, a **gyermekvállalás radikálisan lecsökkent. A társadalmak előregszenek**. Ez megingatja a nyugdíjrendszerek pénzügyi egyensúlyát. A kevesebb gyermek járulékfizetése nem elég a sok idős ember járadékának kifizetéséhez, ami hatással lesz a nyugdíjba vonulás idejére, a nyugdíj nagyságára. Közben mind a munkáltatók, mind a munkavállalók igyekeztek kijátszani a béradókat, bérjárulékokat. Olyan foglalkoztatási formákkal, ahol nem kell járulékot fizetni... Ezzel a jelen nehézségeinek könnyebb elviselését segítették – de bizonyos értelemben a jövő számlájára... (A bérterhek enyhítésével a magyar kormányzat is hasonló utcába ment be...) Így azonban perspektívában az időskori jövedelmek kerültek veszélybe. Korábban az idősek arra számíthattak, hogy eltartja őket a család. Ennek gyakorlatilag vége lett, napjainkban ki ki magára, és az állami nyugdíjrendszerre számíthat csupán. A könyv ezzel kapcsolatosan tartalmaz egy **javaslatot**: a gyermekek után járó második nyugdíj-csatornát. Fontos, hogy lássuk: az otthon végzett munka – érték.

Fontos az is, hogy lássuk: **véges világban nincs végtelen növekedés**. A természetet nem lehet a végsőig kizsákmányolni. Részt kell ezért vegyünk a közügyekben, s ne hagyjuk, hogy a demokrácia

leple alatt helyettünk gondolkozzanak, s mindent egy szűk elit javára fordítsanak.. Látni kell azonban: mi magunk is tehetünk sokat a természetért, saját egészségünkért, egészségesebb, mértékletesebb életmódunkkal. S ha így rendezzük be életünket, *akkor a keresztény közgazdaságtan szelleme szerint fogunk élni*. Erről szól a könyv....

Bp, 2023. január